

Seese-Seese

CP

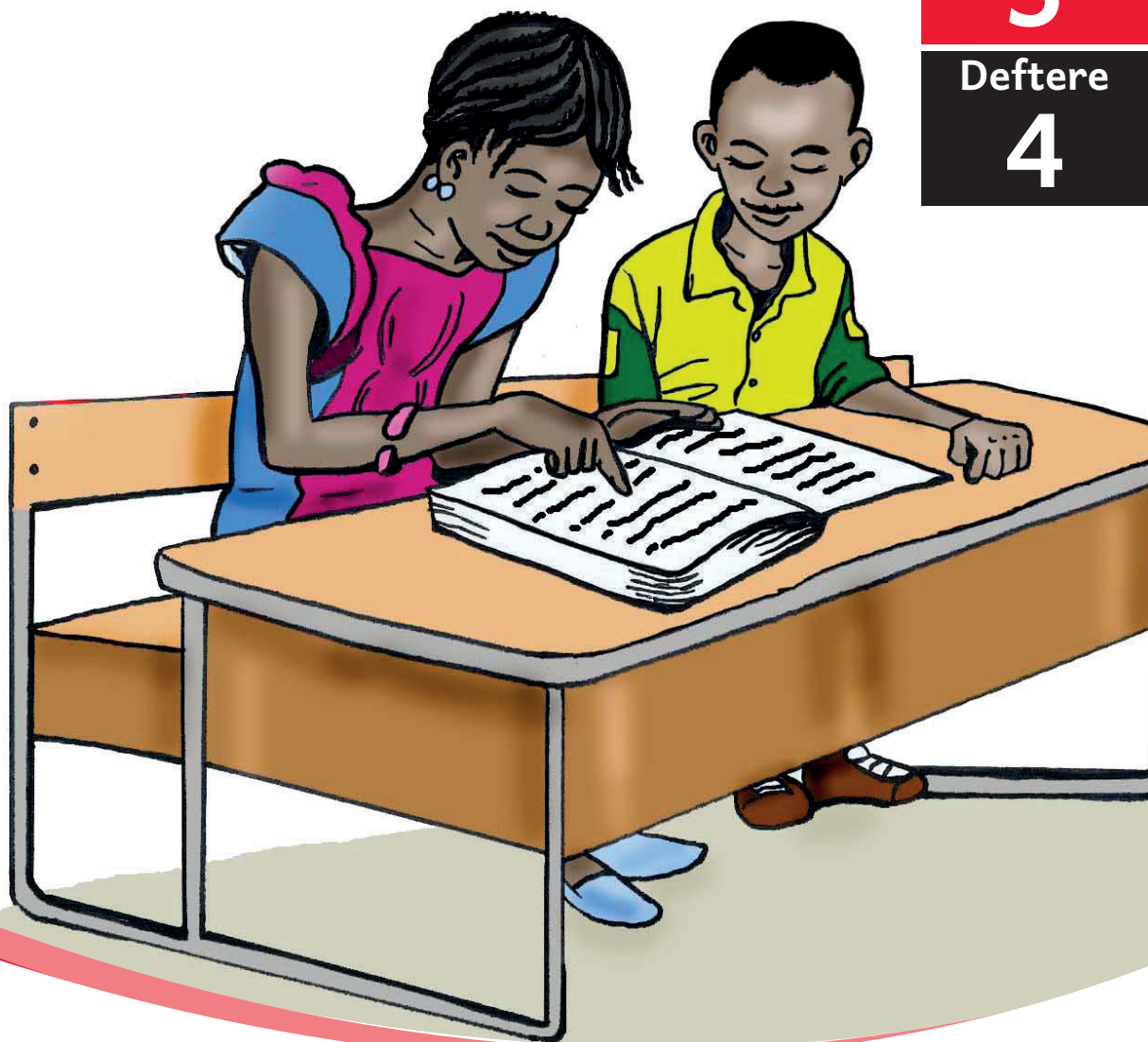
Tono

5

Deftere

4

POULAR

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Pulaar

Seese-seese

Tolno ⑤ Deftere ④

Édition 2018
Réimpression 2020

Avis de droit d’auteur : ©2016-2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l’Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d’adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Loowdi deftere ndee

Nafore jande.....	4
Duɗal Keɓtinaangal	24
Abdul ko almuudo.	44
Cellal ɓanndu cukalel	64
Hoto Njenngudi Bojel ?	84

Nafore jande

Maama Njamala joodii ina yeewtida
e besngu mum.

Baaba Njamala, Neene Njamala
e taaniraabe mum fof ina ngonnoo
e dental hee.

Misu Ullundu, Robi Rawaandu e hoŋdiibe
makko Maniŋ Mbabba-ladde, ko toon
ngonnoo.

‘Be njoodii kambe fof ebe njara tufam
mabbe.

Yeewtere ndee jirwi no feewi.

Maama Njamala teskiima, Kuri, taaniiko
tokooso oo, waawaa joodaade e nokku
gooto.

Kala ko dilli o yalta, o fa’a mbedda.

So o joodiima e dental hee, o wonata ko
e amde e yimde.

Omo diwdiwna, o haljina fof’en, yimbe
ndonki hay yeewtude.

O yi’i kadi, kala jid’do nelde ko kanko
nelata, omo yaha tan, omo arta.

Omo naata, omo yalta.

Dañño sokla e leegal hee, ko kanko
noddata, nela mo, rokka mo buudi dīdi.
O inniraa cukalel neleteengel.
Kuri dañii duubi jeetati, meedaa naatde
lekkol.

Hitaande kala arnde, yumma makko wi'a :
« Mi fadat haa mo wuuri mi naatna mo.
Ko kanko wallata mi, etee so o naatii
lekkol, mi dañataa mo nel-mi. »

Ko Kuri wadetee koo e no jikkorii nii muusi
no feewi Maama Njamala.

O wi'i : « Hikka, alaa e sago mi naatna Kuri
lekkol.

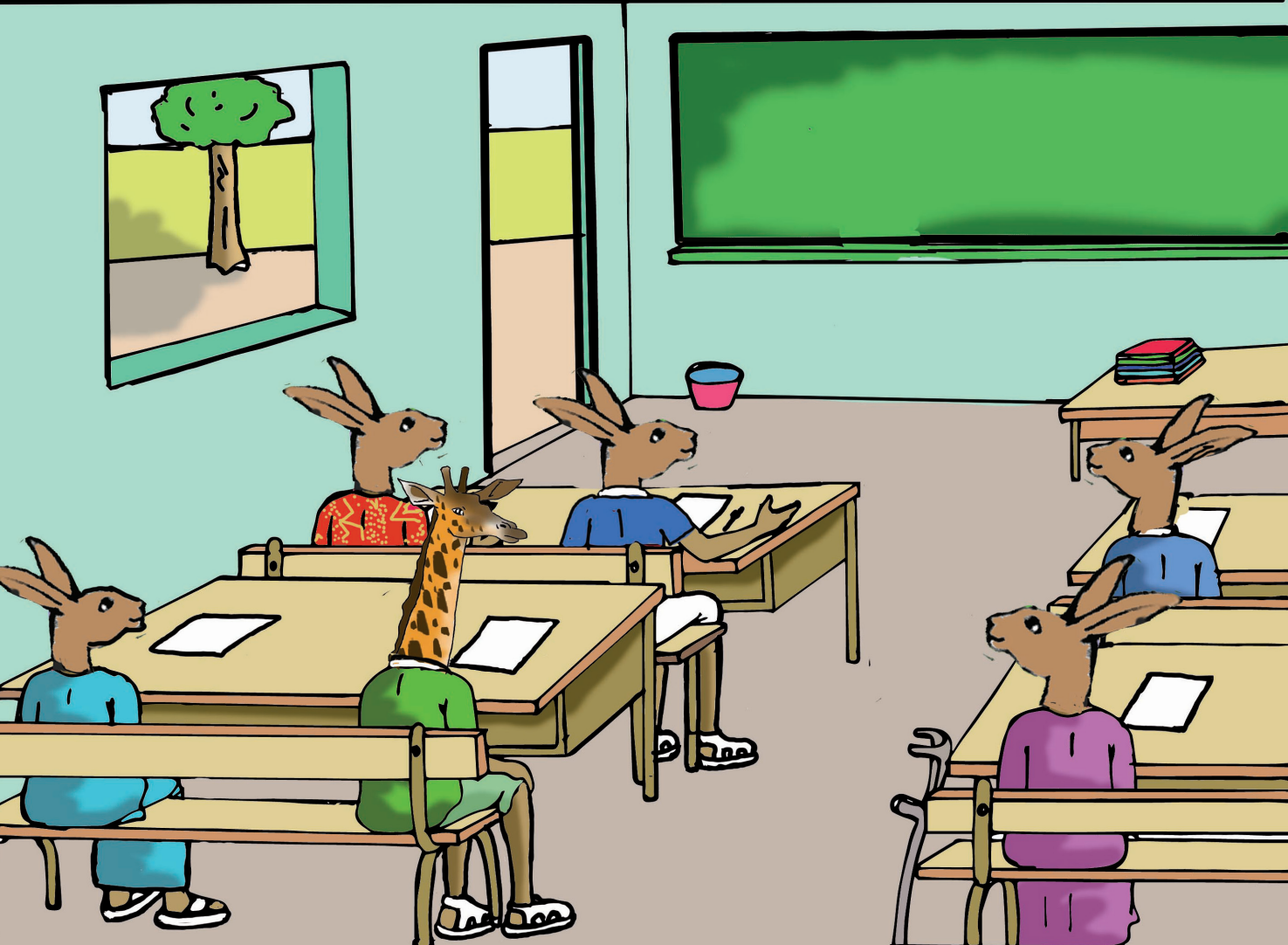
No o woniri nii alaa battane. »

Yummum Kuri jaabii mo : « Muk ! Kuri
yahataa jooni lekkol, yaawii !

Ndeen mi dañataa mo nel-mi. »

Esum Njamala wi'i mo : « Njahanaa hoore
maa. Kuri wonaa cukalel neleteengel !

Ɗum wonaa laawol, yettude cukalel
aɗa nela tan, janngataa, wadataa hay
huunde. »

Maama Njamala beydi heen wi'i : «Jande
ko fotde e kala suka.

Haa teenti e sukaabe waabe no Kuri nii.

Ina nafa no feewi e nguurndam biy
Aadama.

Maa o dañ heen ganndal, o waawa jeyeede
e bantaare leydi makko.

Maa o fin, so o mawnii o waawa nafde e
nafde hoore mum.

So cukalel baangel no Kuri naatii lekkol,
nehete, reenee.

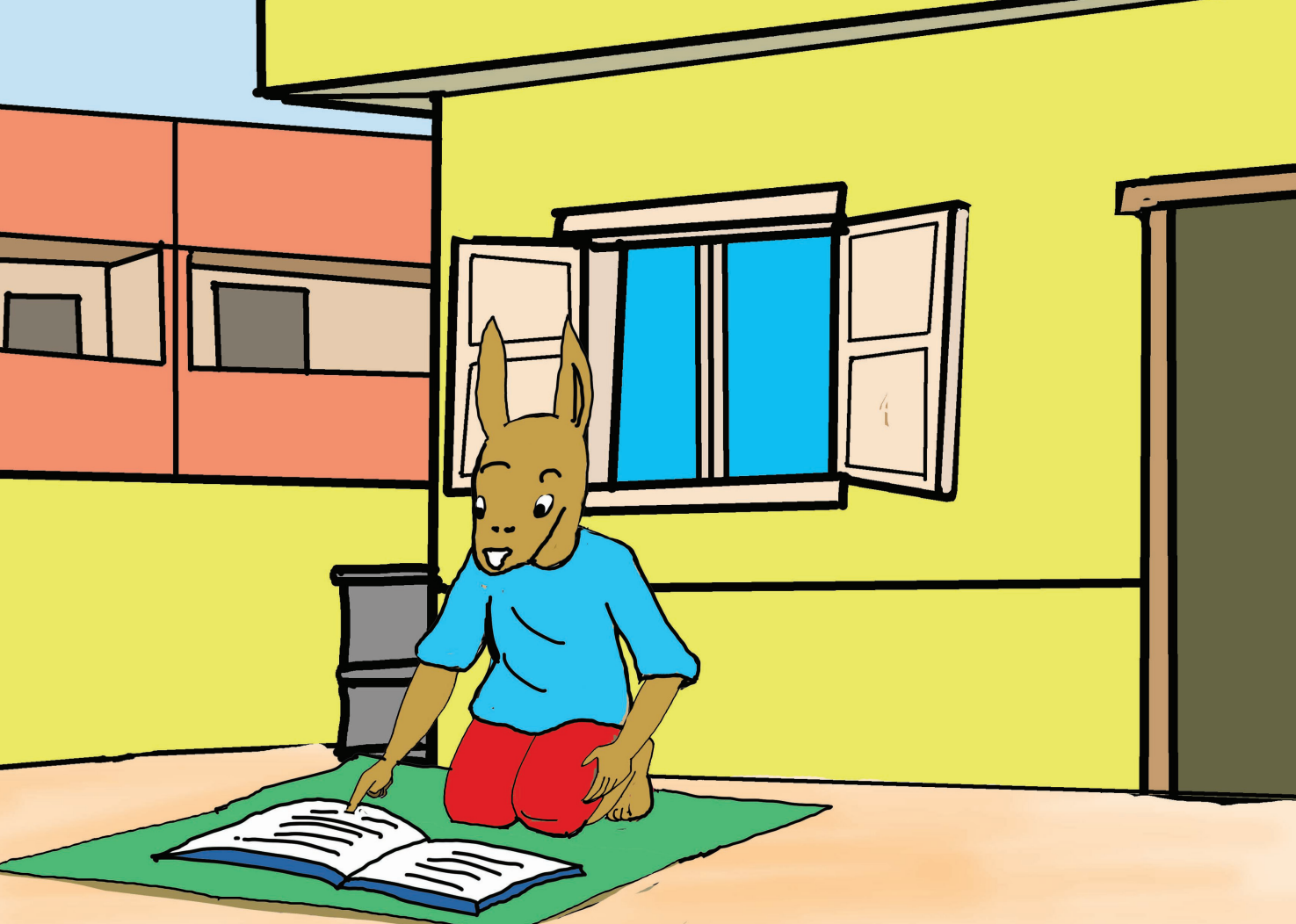
Maa o janngine, ko famdi fof, maa o waaw
winndude.

Maa o waaw kadi tarde e hiisaade.

So be ngonii lekkol, hay gooto yi'ataa
be ebe ndarndarta e mbeddaaji.

Hay gooto liggintaa be, hay gooto wi'ataa
be yo be njeloyo.

Dude dee maa addan be kala ko moyyi
e mabbe, be mawnida heen.

So jande leslesre ndee rewii laawol,
ko heddii koo fof weebat e mum.
Maa o waaw yawtude e duɗe hakkundeeje
ɗee walla nii e duɗe toowɗe ɗee.
Ko duum wadi ina wi'ee ko fudɗoode ndee
buri wadde faayiida. Wonaa duum tan.
Jande ndee maa saabo cukalel ngel annda
hoore mum, jogoo fulla e faayiida.
Maa o waaw tottirde miiɗooji makko tawa
ina wonda e nehdi.

Jan̄de ina wona sabaabu cukalel ngel
anndude banndu mum, haa teenti e
sukaabe rewbe bee.
So be badiima duubi sappo, balli maɓbe
ngonata ko e waylaade.
Diin waylowaylooji, so o yaawii anndude
ɗi, o aanataa, etee maa o bur anndude
hoore makko.
Refti heen, cukalel ngel maa laaɓ, jogoo
nehdi, o waawa wuurdude e yimbe.
O yahataa omo diwdiwna, omo ama, omo
yima hono Kuri nii.
Maa o won joom hakkille, teeyɗo, teyliiɗo. »

Jande, maa saabo cukalel ngel annda
yimbe no nguurdi.
Maa o anndu nguurndam kullon e lekde.
Maa ngel anndu kadi ko seerndi de.
Haala Maama Njamala kaa weli no feewi
Kuri Njamala.
O wi'i : « Wadde mi yidii naatneede lekkol. »
Mid'o yidi anndude ko wadi bee yimbe
ngoni baleebe, beya ngoni wodeebe.

Woon e men ina ñaama hudo, beya ina ñaama teewu.

Maama makko wi'i mo : « Nani! »

So neddo janngii, maa o anndu iwdi makko e to njeyaa.

Maa o anndu kadi njaatiraabe makko no nguurdunoo, ko be ngañnoo e ko be njidnoo.

E dow duum, maa o anndu holi kanko.

« Jarde maa won sabaabu nganndaa ko
aamnotoo e ko aamnotaako.

Maa dañ fulla, haa hay gooto wadnataa
ma ko a yidaa.

Maa a anndu maantorde e sardiiiji leydi
maa.

Maa a waaw teddinde jarfol ngenndi e
araaraay mum.

«So a mawnii ngonaa jiḍɗo leydi maa e
ngonaa biy leydi moỵɗo.

Mo janngaani, anndaa hay huunde, weebat
fuuntude. »

Rawaandu hedotono kañum ne, ina dillina
hoore tan, ko haalettee koo weli ḍum no
feewi.

O beydi heen : « Woto njejjitee, so cukalel
janngii haa mawnii, maa wallu jinnaabe
mum. »

So tawii be e baasal, maa yaltin be heen
janngo.

Ullundu wi'i mo : « Billaahi on kaalii goonga ! »

Mbabba ladde beydi heen wi'i : « Jaṇde ina
beyda kadi faggudu leydi.

Ko ḍum wadi, laamu nguu ina wada ko
waawi haa yimbe fof njannga.

« Jooni, kala wuro ngo njah-daa, ko woddi koo fof, dude mahaama toon.

Duum maa wallu yimbe wuro ngoo naatnude sukaabe bee e lekkolaaji dii. »

Neene Njamala wi'i : « Kono jande ndee ina wadi cadeele.

Ina fotnoo burneede weebde !

Hay gooto fotaani yobde, so wonaa belaado. »

Maama Njamala wi'i mo : « So a naatnii
biye e lekkol laamu, a yobataa hay huunde.
Ko pot-daa wiide kay, jande ndee ina foti
moyyude.

Ina foti tiidneede haa so be njahii kawgel,
be ngartira raay.

Sukaabe bee ina poti janngineede e
demngal ngal be muyni.

Ko nafoore neddo kala waawde winndude
e tarde e demngal mum.

Ko duum wadata en haalde miijo men haa
laaba.

« Ebe poti janngineede ko ɓe njidi, e ko leydi mabbe sokli.

‘Be mbaawa nawrude leydi mabbe yeeso. Jannginoobe ɓee ina poti kadi tiidhtineede. Janɗe e fijirde njahdinee, haa teenɗi e entaabe ɓee.

Hay so laamu nguu wodɗii heen, haa hannde caɗeele ina keddi.

Ko ɗuum wadi ina foti yeeeweede hol ko saabii deen caɗeele.

Yeewee so tawii ko e jannginoobe bee,
walla ko e janngoobe bee.

Ina waawi wonde kadi e jinnaabe
janngoobe bee, walla e ardiibe jande ndee.
Yi'aama kadi cadeele nani doo kadooje
sukaabe bee janngude.

Eden mbaawi limde heen telewiison
e karalle kese dee hono portaabal e
ordinaateer. »

Maama Njamala wi'i : « Eeyeey, ko duum
wadi laamu Senegaal liggodaade e onseeji
e poroseeji.

Been ina nganndi nafoore jande, ebe
mbada heen kaalis e kabirde keewde.

« Dufe dee beydaama haa keewi.
Wuro ngo njah-daa e nder Senegaal,
ko ngo woddi fof, lekkol mahaama doon.
'Be njidi ko fof'en njannga, sabu jande ina
adda ganndal e kattande.

«E yeru, so en njahrii bannge safaara,
ko jande addantu maa waawde safrude.
Ko duum addantu maa jogaade mbaawka
safrude yimbe e kullon e goddum e
goddum.

«Be yettii kaalis keewdo, feewniraa defte,
mbele jande ndee ina beydoo tiidde.
Kala to be tolnii, be ngonata ko e
ñaastaade jannginoobe.
Ebe mballa kadi duude dee fawaade e
laawol.

«Hay gooto waasa jannginde ko welaa.
‘Be njidi ko jande ndee wona jande nde
aduna fof yidi.

« Laamu nguu ina foti wadde haa jande
ndee wona fotde yimbe fof.

«Jinnaado kala maa woppide e sago mum,
yeewa ko yidi biyum jannga.

Kono kala mo jabaani naatnude biyum
lekkol, fawee kuugal.

Cukalel tolningel e jande, fotaani yi'eede
ina dardarta e mbedda.

«E misaal, sukaabe bee fof ina poti wadaneede manndargaaji e comci mabbe. Manndargaaji diin doon maa kollir cukalel heen kala lekkol mo janngata.

«Kala cukalel ngel alaa oon manndarga, foti ko yetteede.

Be tottee gollotoobe e laamu, njogoo be. Rewee haa anndee to be kodi, jinnaabe mabbe njeewtidee e nafoore jande. »

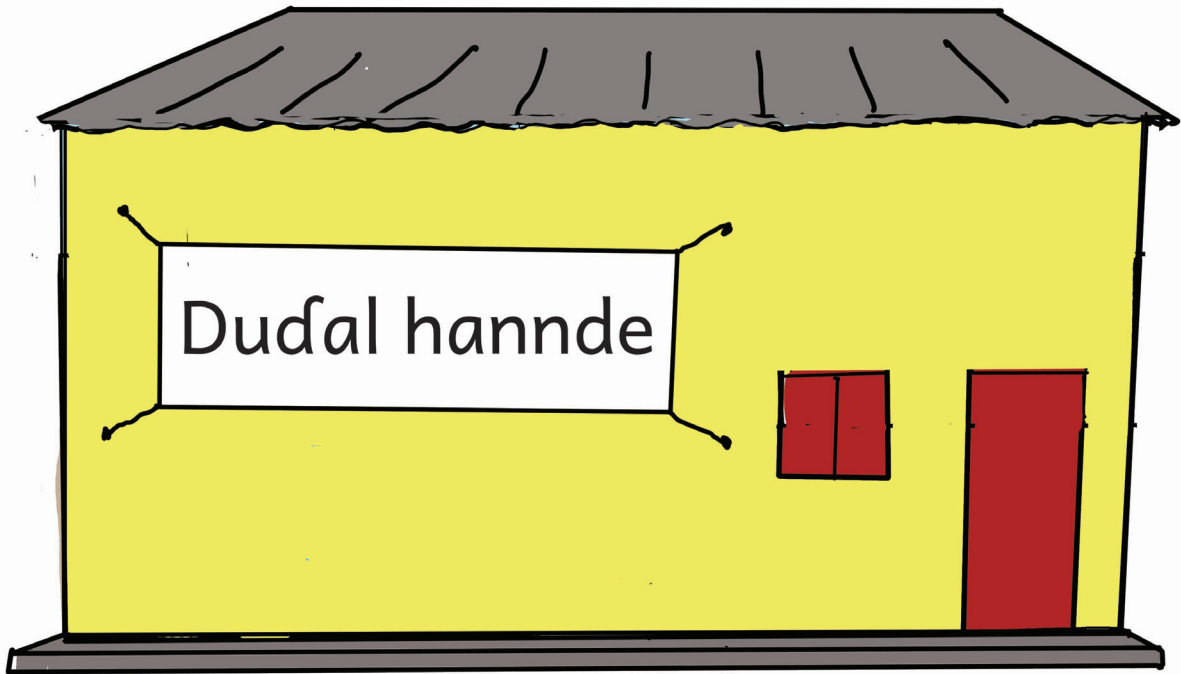
Baaba Njamala wi'i : « Ndeen, maa be ngar yeewde jinnaabe oo Kuri jahoowo tan.

Maa mi naatnu mo lekkol janngo. »

NAAMNE DEE :

1. Hol wonnoobe e dental galle Njamala'en ?
2. Hol ko wadi yummum Kuri yidaa Kuri jannga ?
3. Hol ko wadi Kuri waawaa joodaade bannge gooto ?
4. Hol ko miji-daa e winndannde ndee ?

Dudal Kebtinaanaal

Leegal amen ina wadi dudal Buraana ngal nganndu-daa, almuɓɓe janngoobe toon bee njelotaako.

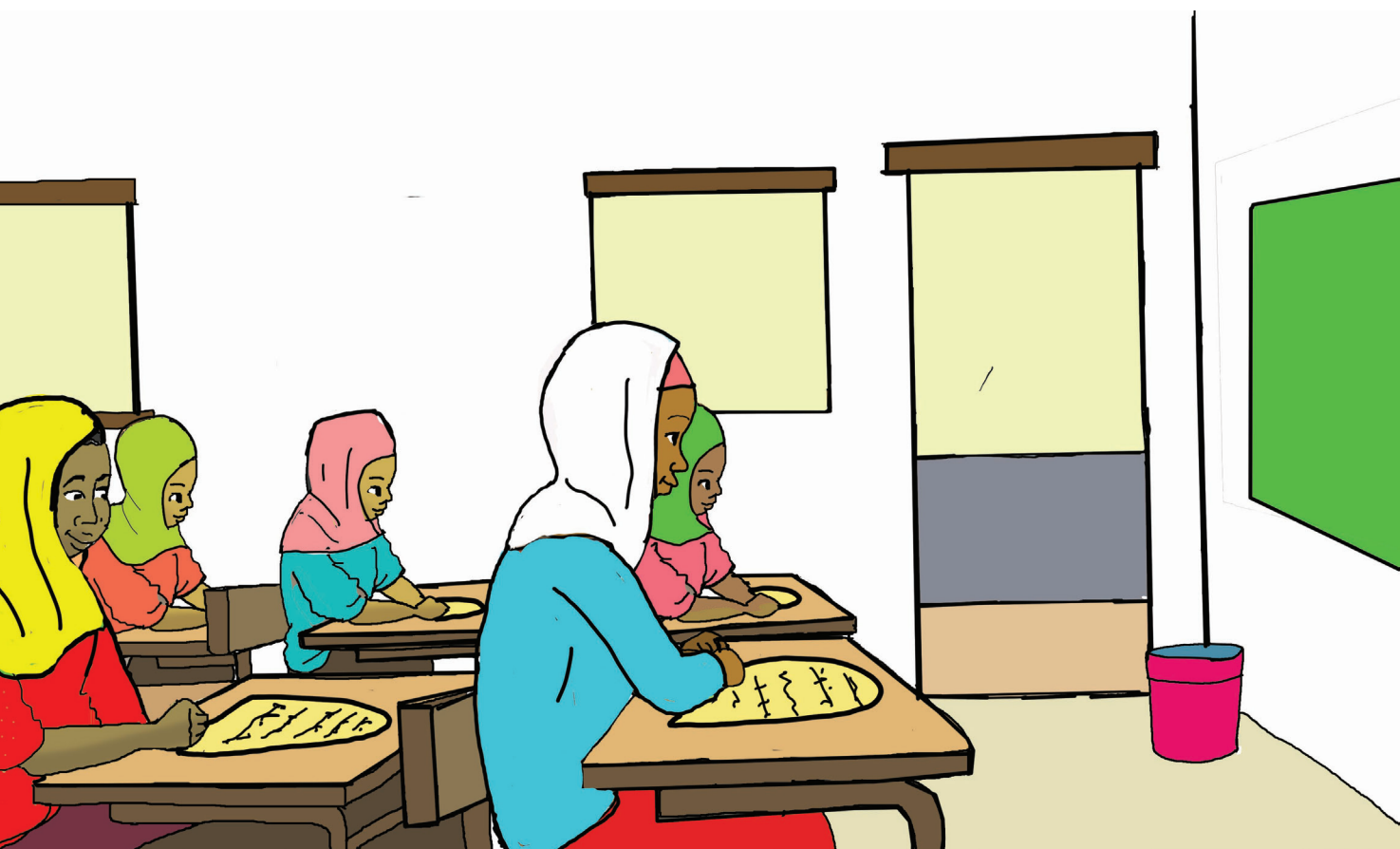
Ustasuuji worbe e rewbe njannginta toon. Ina wadi sukaabe rewbe e worbe janngoobe toon.

Deen dente didi nji'ondirtaa e dudal hee. Gootal heen kala ina wadi jannginoowo mum. Ko jannginoobe rewbe njannginta sukaabe rewbe bee.

Jannginoowo gorko janngina worbe bee.

Sukaabe rewbe bee, ko rewbe toppittooo be.
Sukaabe worbe bee ne, ko worbe toppittooo be.
Hadaani be wonde gootum, so be
nji'ondirii, be calmondirtu, ebe njeewta.
Bannge heen kala, sukaabe bee ina njogii
heen cuudi jaajdi e leece joodde.
Dudal ngal ina wadi defirdu e nokku
ñaamirde.
So hiirii, be ngaynii hirtaade, be ñifat
lampaaji, be leloo.

To banngal rewbe too e to worbe, won
deenoowo sukaabe heednaa toon.
Cukalel jidngel yahde taarorde kala wallete.
So fajiri yonii, ko heen sukaabe bee
pindintee, be culmoo, lootoo, njuula,
njannga.

So be kacitiima, be nduttoo e jande haa
waktu bottaari, be ngottoo, be pooftoo.
So tiisubaar yonii, be njuulat, be njokka
jande.

Dudal ngal ina wadi do sukaabe mbadata
coftal balli, rewbe doo, worbe too.
So lewru maayii, jinnaabe sukaabe bee
ngarat yobande sukaabe mumen.
Kala jobdo tottete derewol ceedotoongol
oon yobii.
Leeldo heen yobande biyum, dudal ngal
noddad dum, siftina dum.
So booyii cukalel ngel yobanaaka,
halfinaabe njobdi dudal ngal ngarantu mo.

Sukaabe burbe tiidnaade e jande ndee,
ndokkete mbelnaari lewru kala.
So be ndañii guurti haa duɗe ɗee ngudditii,
sukaabe bee ngartat, njannga.
Ko e ndunngu duɗal ngal dañata guurti
tolniidi e lewru.
Ko e duubi tati duɗal ngal jannginta,
sukaabe bee diggina Buraana.

Refto ngoo, ko ñalawma mawdo wadantee,
jinnaabe sukaabe bee ngara tawtooree.
‘Be keblanto oon ñalawma, be tintina
jinnaabe bee e jaagorgal kalfinaangal
jan̄de.

So ñalawma oo yettiima, sukaabe ñaantoo
haa njooda, ngara njoodoo e nder baas oo,
pada.

Ina wadi gooto noddoo, sukaabe bee
ngarda gooto gooto e mikoroo hee, be tara.
Kala jinnaado jiido biyum ina tara, jogoto
heen weltaare.

‘Duum ina beyda daraja jinnaabe bee e
ngaal leegal.

Sukaabe digginbe Buraana bee, so mawnii,
ngontata ko jannginoobe to be kodi too.

Dudal ngal janngintu tan, yelnaani hay gooto.

Hay tampere wootere fawaaka e mabbe so wonaa yo be diggin darsu mabbe.

Sukaabe bee njanngat gila subaka haa hiira.

Be naatirta ko duubi nayi haa joyi e dudal hee.

Sukaabe welbe hakkille bee, ina mbaawi digginde Buraana e nder duubi didi tan.

So ñalawma gaddoygol sukaabe yontii,
jinnaabe heewbe kawrata toon.

Cukalel jahngel galle mumen haa foti
artude, jinnaabe mum ndokkat dum
ko yettorii.

Jan de ndee ina uddita hakkille sukaabe
bee haa so be naatii lekkol, be teskee toon.
Sukaabe rewbe e duɗe Buraana, hade
maɓbe naatde lekkol, be yoyat,
be njogoo hakkille.

Jan de nde be ngadii janngude wallata
hakkillaaɗi dii reende kala ko be njanngi.

So cukalel wadii duubi didi e dudal,
haa tolnii naatde lekkol, o nawete lekkol.
Omo waawi yettinde jande makko Buraana
so lekkol oo wonii e guurti.
So cukalel ngel bennii hijjo, ina gasa nii be
mbaawa huutoraade enternet.
Yaawde naatde jande, woni ko welnata
hakkille oo haa ko aawaa heen fof fuda
janngo.

Kono noon, ganndal baawngal wonde kala
ina foti refteede haa teeni e Buraana.

Deen duɗe, nana beydoo seeda seeda e
gure teeru ɗee.

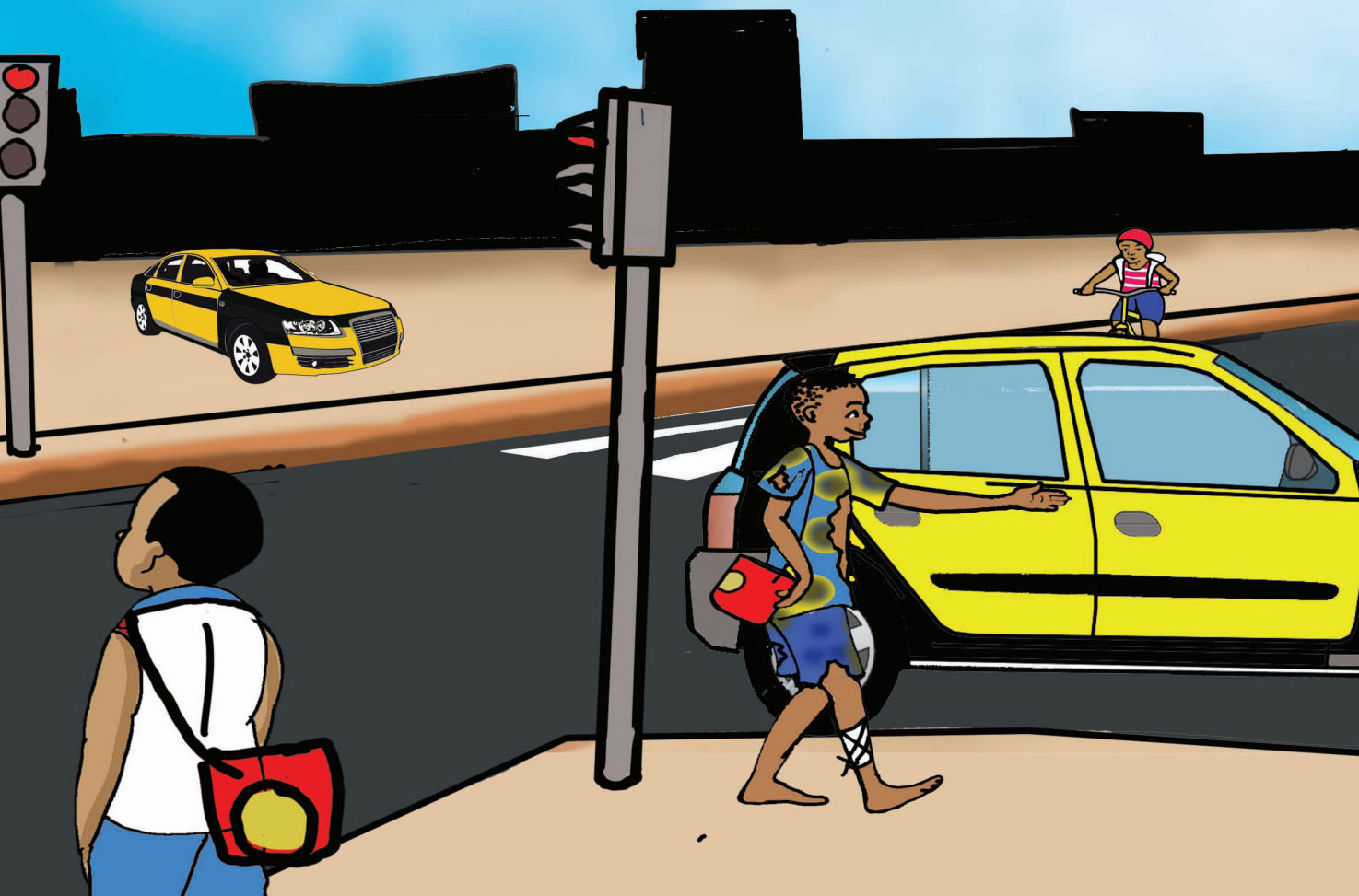
Wadi ɗum ko teskaama e deen gure,
sukaabe heewbe njeloto.

Hooreejo leydi ndii yaltinii taynannde
wootere haɗoore njelaari sukaabe.

Halfinaabe ndeenka yimbe nawtiino
sukaabe yelotonooɓe bee to jinnaabe
mumen.

Haa hannde sukaabe nani e laabi gure
teeru ɗee ina njeloo jamma e ñalawma.

Jooni nii ko sukaabe mawbe njogii potuuji
ina njeloo.

Wa'i ko no jannginoobe be bee ngalaa
kaalis baawdo be jogaade.
So a yeewii, ko duum saabii ebe mbi'ee yo
be njeloyo nguura mabbe.
Ko e duum hilifaabe bee tuugnii, be ndarni
dude kese dee.
Dude kese dee nana beydoo seese seese
e gure teeru, doo e Senegaal.
Dude deen fof njobnoto jande sukaabe bee.

Ina wadi e deen duɗe kodnooje sukaaɓe,
sahaa e sahaa kala be njaha galle mabbe.
Won yahoobe heen haa ngona e kolesaaji
arab jannginooji Buraana.
Ndakaaru tan ina jogii heen duɗe keewɗe.
Mbele fof'en maa mbaaw yobande bibbe
mumen e deen duɗe ?
Ko seeda heen tan mbaawi yobande
sukaaɓe mumen e deen duɗe.

Yidɓe sukaabe mumen njannga 'Buraana
tee ngalaa kaalis, hol no mbaɗata ?
So wonaa ɓe nawa sukaabe maɓɓe
e seerenɓe ɓe njobnotaako ɓee.
E oon sifaa, ɓeen ina mbaawi wiide ɓe yo
ɓe njeloyo ko ɓe ñaami.
Dude kese ɗee, ngaddii seeda safaara
e njelaari ngonnoondi ɗoo ndii.

Sukaabe bee mbaɗataa godɗum so wonaa janngude.

Hakkille cukalel ngel wonata tan ko e janɗe, kala ko o janngi, o yejjittaa.

E duɗal hee, sukaabe koɗata ko ɗo laabi, ñaamat, lootoo, boornoo ko laabi.

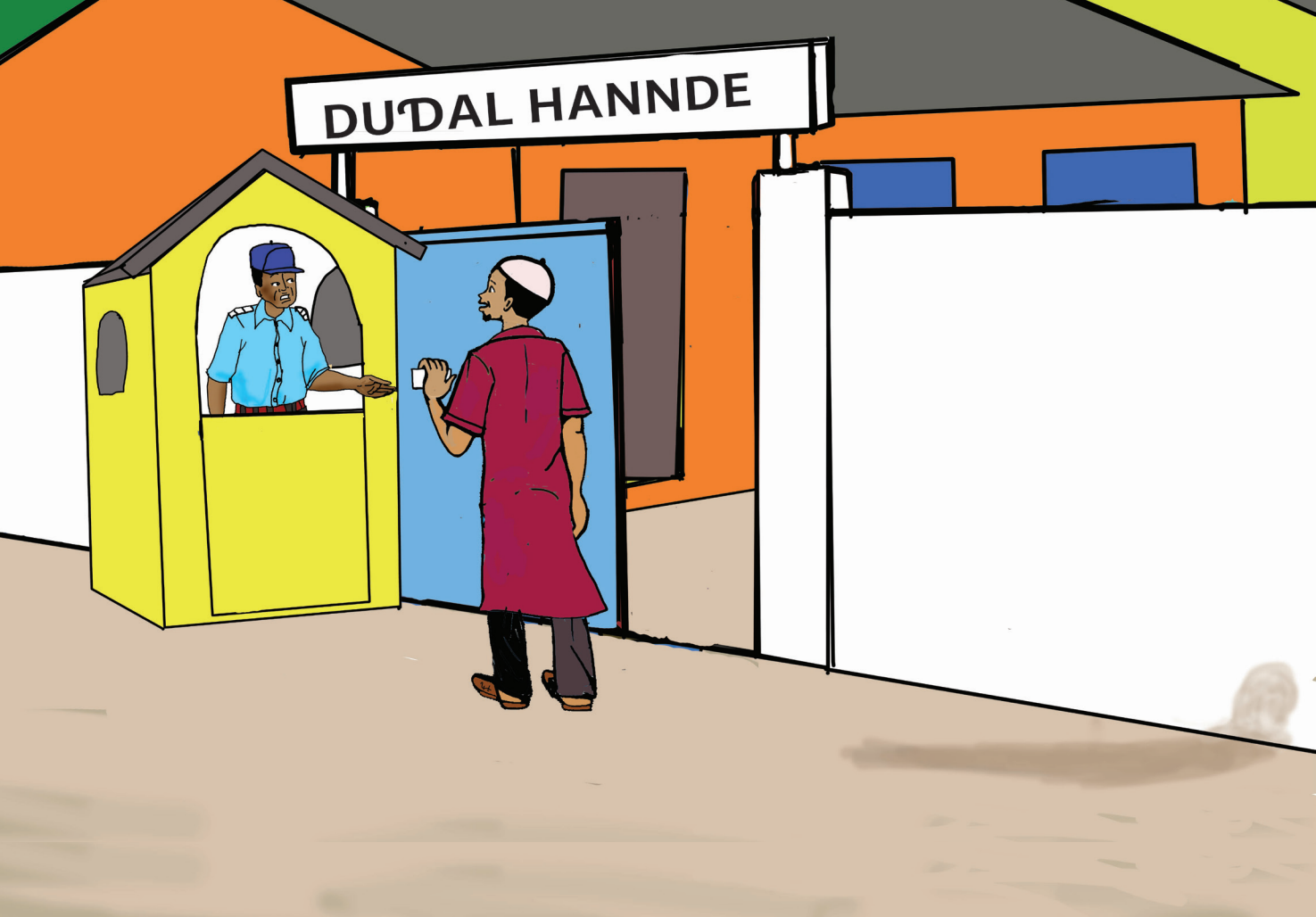
Cellal banndu mabbe reenete no feewi.

So koreeji mabbe njeewnii be, ngarat yeewde be e duɗal hee.

Kala nde sukaabe bee yeewoyi yimbe galle mumen, be mbeltoto, be cofta, ebe pija.

So sahaa gartugol yontii, be keppataa artude, ko cukalel wa'i noon.

Giy'iraabe mabbe be be ngoowi fiɗdude bee caabii ɗum.

Won ko wadi noon duɗe kese ɗee ina
njobnoo kaalis keewɗo e janngingol ngol :

- Duɗal ngal yobante luwaas.
- annginoobe bee ne ko yobeteebe.
- Faktiir ndiyam, kuuraa e telefon yobete
lebbi ɗiɗi kala.
- Defoobe ñaamde sukaaɓe bee ko
yobeteebe kadi.

Mbaɗɗen heen kadi jogiibe laabal galle oo,
ko be yobeteebe lewru kala.

Kala ɗo sukaabe ndenndinaa, ina naamnii
ndeenka.

‘Be lelni oo sardi : ko jinnaabe cukalel ngel
tan mbaawi arande ngel e dudal hee.

Godɗo mo dudal ngal anndaa arantaa be.

Dudal ngal faandorii heen ko reende
sukaabe bee haa saaysayeebe mbaasa
nawde be.

E sahaa mo sukaabe bee ngarantee oo,
ko ndeen jinnaabe heewbe njobanta bibbe
mumen.

Ebe poti mooftude no feewi ɗerewol seede
ngol be tottete, kolliroowol be njobii.

So be njoofnii, maa be mbaaw udditde dufe
godde Buraana, ebe njanngina sukaabe
wodbe.

So a yahii Ndar-geej, so sukaabe njippiima
lekkol, ko dudal Buraana njahata.

Ebe njannga doon dumunna, kono ñande
kala be ngottoytootoo ko galle mabbe.

Jannginde cukalel, foti wondude ko e
ndeenka.

Suka oo ina foti ñaamde no moyyi,
cellal makko rewindee.

Fof'en kawrii ina wadi jooni dufe moyfe
e nder leydi hee.

Sukaabe janngoobe e gure teeru ina njeloo
nana ngustoo.

Ko yimbe fof kawri wonde, wonaa fof'en
mbaawi yobde e deen dufe.

Woodi ko seeda yimbe nawoobe toon
sukaabe mumen.

Ina moyfatnoo deen dufe mballee
e nguura sukaabe bee.

Ndeen, maa be mbaaw ustude seeda
e ko be njobnotoo koo.

Ndeen kadi, maa sukaabe heewbe mbaaw
naatde e deen dufe.

Kono so deen dufe njaajii e gure teeru,
carotaako no feewi sabu ina woodi dufe
godde.

Dufe deen buri booyde, buri ñiibde,
etee hay gooto yobantaa heen biyum.
Sukaabe bee nawete toon ina njangga,
ina liggoo e gese ceerno jannginoowo be oo.
Kala heen joofnudo, jokkat janngude
e jannginde haa nde woppitaa.

Dude Buraana kese badaade e gure teeru dee, mbele maa de mbaaw saraade e leydi hee fof ?

Ko jogori leelnude dum, ina jeyaa heen kaalis mo jinnaabe njogori yobande sukaabe mumen.

Kono e gure teeru dee, jinnaabe heewbe ngoowi ko yobande bibbe mumen jande. Ina yaakoraa deen dude buri wonde ko e gure teeru.

Maa deen dude cad darnude e dowri ndii, sabu yimbe bee ngoowaani yobde.

NAAMNE DEE :

1. No foti duubi sukaabe bee naatirta jande Buraana ?
2. Hol jelnotoodo sukaabe bee e gure teeru dee ?
3. Hol ko saabii sukaabe tokosbe naweede ina njannga e dude ?
4. Tottiree miijo mon e dude kese udditaade jooni e gure teeru ?

Abdul ko almuudo

Abdul ko almuudo.

Abdul dañi ko duubi nayi, ko o suka,
ko jooni o ari e galle hee.

Omo ni darii e damal hee, omo y'eewa mi,
omo wi'a almuudo nani yeloo.

Noddu-moo-mi, nanngu-mi e junngo hee,
mbii-moo-mi : « No mbi'ete-daa. »

O yuri hoore ndee, o wi'i mi : « Ko Kariim
mbi'etee-mi. »

Mbii-moo-mi : «Mate ko a kodo ?
Jooni ko miin woni neene maa.
Wadtu arande bottaari e hiraande. »
O dimmbini hoore o wi'i mi : « Eey. »
Yettu-mi pot makko, nokkan-moo-mi.
O yettiti pot oo, o yahi.

E janngo mum, o arti, o darii e damal hee.
O wi'i : « almuudo na yeloo. »
Ngummii-mi, nokkan-moo-mi hiraande,
o yahi.
Heen ñalawma, o boornii comci tunwudi,
o darii, noddumoo-mi yo naat e lootorde hee.
Lootir-moo-mi ndiyam e saabunnde,
njiggu-mi banndu nduu haa laabi.
Njiilani-moo-mi tuuba e simis.

O wi'i mi o yidi ko pade kese.
Pade de o boorni dee, ko limce, tee ko
tayde.
Yeew-moo-mi gite de yumma yeewrata
bidfo.
So Abdul tunwii walla hoore ndee takkii
leydi, mi fidfa dum haa laaba.
Wadi ñalawma gooto mbii-moo-mi :
« Kariim hoto neene maa ? »
O wi'i mi : « Omo to wuro too. »

Naamni-moo-mi, a wayrii mo yiide ?

O jaabii mi : « Booyii dee, kono omo ni e wuro hee. »

Mbii-moo-mi : « Mbele omo ara y'eewde ma ? »

O wi'i mi : « Aahaa kay, kono o fadat ko juuti hade makko arde doo.

Neene am na heewi soklaaji. »

Wadi ñalawma gooto Abdul ina fadatnoo
hiraande e jamma hee, nde hiraande
deftaa, tawi o ñaaniima.

Ko o cuudiido, omo ñaanii, hay gooto
yi'aani mo.

Nde o fini, o yetti pot makko omo hoota
e jamma hee.

Mbii-moo-mi yo o waal, o salii, o hooti
kanko tan.

Ndeen, tawi jamma oo jenngii.

O hulaani yahde kanko tan e nibbere hee,
o yahdaani e hay gooto.

Omo jogii pot makko, omo heñoo
e nibbere hee.
E weetndoogo hee, Abdul fini, 6e ku66i
ledde, 6e catii dum, ebe njannga, ebe
cooynoo ceerno.
Nde o gasni, o baari alluwal makko,
o yetti pot makko.
O hakitii haa o gasni, o yalti dudal ngal.

Hannde ko ñalawma duggere, o yahat
yiiloyaade golle.

Nde o yahi to jehre too, o roondii saakuuji
sewo-sewo, omo fawa dumen e saret hee.

Debbo gooto totti mo tumbude mum,
o roondii nde o darii.

Abdul nani rewi e debbo, omo sooda.

Heen sahaa, debbaajo oo daroo,
ina yeewtida e sehil mum.

Tumbude ndee teddii, kono Abdul na muñi.

Debbo oo yahii soodoyde teewu,
raŋ oo juutii, yimbe bee na padi.

Abdul rewi e debbo oo, haa o yettii e wotiri puccu oo.

O fawii tumbude ndee e caggal wotiri oo. Debbo oo tottii mo kaalisal, o wadi e jiifa makko.

Soknaajo godfo arii, totti mo saak mum, yo o roondano dum.

Kariim rewi caggal makko, ina yaha ko juuti.

Naange ngee na wuli, Abdul nana domdi,
na warñi. Aminata woni sehil Abdul.
So Aminata yettiima, fadat mburu mum,
totta feccere ndee Abdul ñaama.
Mammadu kañum e Abdul ko yahdiibe,
be njahdat e sukaabe almudbe wodbe bee,
be mbaɗoya futbol.
Be ndiidirta kanuuji mabbe dii ko potuuji
mabbe njelaari dii.
Almudbe bee cuboto galle mo wortaaka,
na cuudoo nder heen, na mbaɗa futbol.

So bohe benndii, be boggoytu bohe, dee be
ñaama, keddiide dee be njeeya.

So maango benndii, be ñootat saakuuji
tokoosi, ebe moofta heen maango.

So a yahii to dudal jande too, Ceerno
Umaar ko ko wadani almubbe bee gese
maango to nder too.

Almuudo ummiido fof, bogga maango,
wada e bata mum, ina ñaama heen, haa gasa.

So be muccii heen haa be kaarii, be bura
softande jande.

Abdul, so ina yeloo, be mbi'a mo : ndah
Alla wadan maa almuudo.

Abdul weeda pot mum, be mbada heen
suukara, kaalis, maaro hecco, sonndel e
goro.

So suukara oo heewii, Abdul yeeyat dum.
So o sakkaama gertogal, o yeeyat dum,
o nawana Ceerno oo kaalis.

So o tottaama kiloo mburu, be pecca dum
be ñaama, walla be moofta dum,
be njettinoya dum dudal.

Wadii ñalawma, Abdul sakkaa njawdi ;
o waawanaa dūm hay dara.
Giy'iraabe makko mballi mo, be nawi ndi to
dudal janɗe too.
So a yahii dudal Ceerno Muhammadu
Saamasa na wadi ujunnaaje almuudo, kono
hay gooto yelotaako, dūm ko yeru.
Ko be dañanaabe cuudi, almuɓbe na
boornoo comci kesi e paɗe moyɗe.

Giy'iraabe makko bee noon ko janngoobe.
Ina wadi heen almudel tokosel,
toppittoongel njawdi ndii.

Cukalel ngel na haalda e mayri, indi golla.
Cukalel ngel ina famdi, njawdi ndii ko
mawndi, kono kambe dīdo ebe nanondiri.
Ko kanngel tottata ndi ñaamdu e yardu,
subaka e kikiide.
Ko cukalel ngel woni sehil njawdi ndii.
Kala dō njii-daa ngaari, cukalel ngel ina
sara mum.

Waddii almuudo noon ko janngude haa diggina.

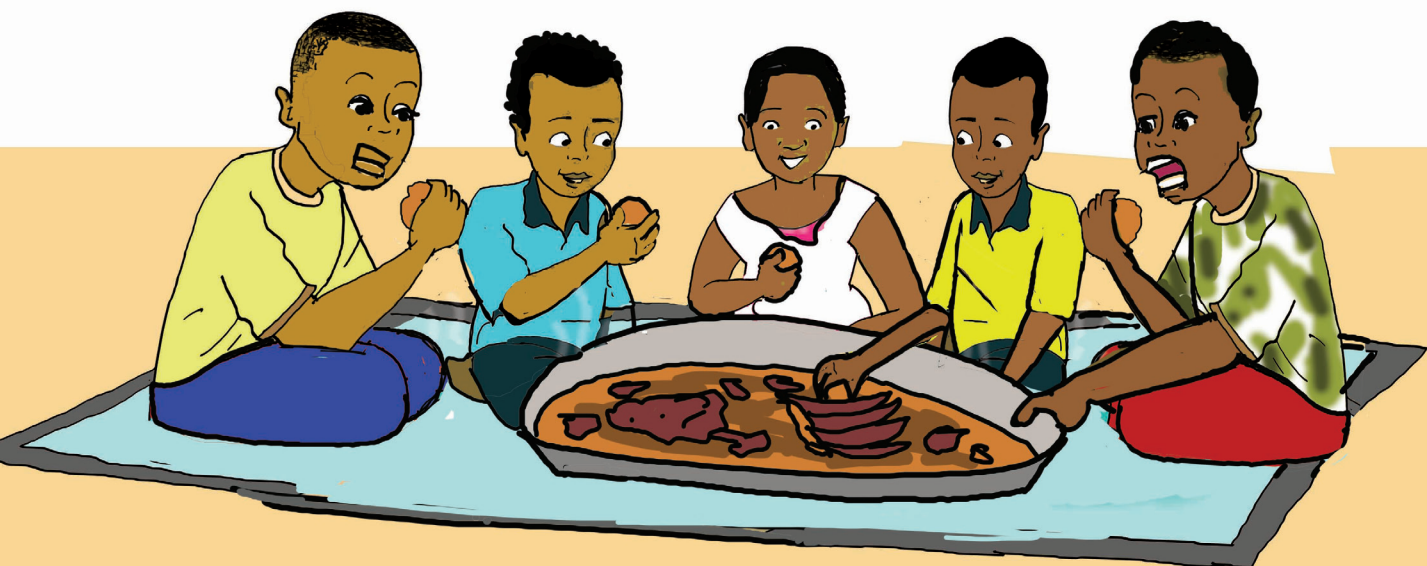
Abdul ina yeloo, kono omo jannga no moyyi.

Ceerno oo ina yidi mo hono no biyum nii, ina mooma hoore makko tan.

Abdul e wondiibe mum almuubbe, teenoyta ko to ladde too.

Nde wonnoo ko o pamaro, be tottata mo ko bahe tokoose, o roondoo.

Neene mum Abdul arii e leegal hee y'eewde
dum, omo ni jala, omo weltii no feewi.
Abdul addi mo e leegal hee, omo salmina.
Sukaabe galle oo, Mammadu e Aminata,
ngarii teddinde mo.
Abdul ne ko ko weltii e yiide neene mum.
Debbaajo oo yetti yimbe moyyube
toppitiibe Abdul bee.
Omo ñaama, omo yara, etee be d'accaani
mo o tunwi.

To dudal too, hay gooto fiyataa Abdul sabu omo nehii.

Abdul ko janngoowo, kono o yobnetaake.

E dudal hee, almuBBe bee ndefante, na ñaama.

Ina wadi yimbe yahooobe to duɗe too, na tottira kaalisaaji, walla mburu, walla suukara e gede godɗe.

E Taaski, ebe ngaddanee tebbuuli sadak.

Ceerno oo ina defana be ngaari, he Taaski
doon e janngirde hee.

Maa be ñaam haa be kaara, be bogga
maangooje, be lawya haa laaba, ebe mucca.
So suudu nduu wulii, Abdul lelotoo ko
boowal, e dow daatndi.

So o fawii heen daago ngoo, welat lelaade
wa'a no leeso nii.

Abdul daanoto haa hara, sabu ko henndu
nduu wifata mo.

So dudal ngal wonii e guurti, Abdul hootat galle mumen.

So o yettiima, o hollira comci di Ceerno oo totti mo dii.

Abdul yahda e neene mum, na calmina koreeji mumen.

O yahi njillu to Kaaw makko Makam e besngu mum.

Kala subaka, so o juulii haa o haljitii, Abdul wonata ko e janngude.

Abdul na yidi joofnude janɗe mum.
So o mawnii, o miiɗii ko darnude duɗal
makko, omo janngina, walla o wona
jeeyoowo mawɗo.
Abdul ko duubi seeda heddanii ɗum,
e dursude e duɗal hee.
Ina wadi sukaabe ummiibe e duɗal hee,
njahi, njanngoyi peewnitgol otooji walla
minisiyee.
Abdul na jogii fiɓnde, tee na goonɗini ko
wadata koo.
Omo jogii njoorto moyɗo he janngo makko.

NAAMNE ƊEE :

1. No duubi Abdul poti ?
2. Hol ko wadi Abdul hiiri hootde ?
3. So yummum Abdul ngonno-ɗaa hol no madataa ?
4. Hol ko miji-ɗon e Abdul ?

Cellal ɓanndu cukalel

Jaarayel nani wondi e miñum Banel, ebe njanngoya lekkol.

Banel wi'i mo : « Hol ko lay'ataa ? »

O wi'i mo : « Ɗum ko rafi kebnoodo mi.

Ɗuum woni ko wi'etee rafi mboofu.

So a hebii ɗum, a lay'at. »

Miñiraado oo ina yurii, haalaani hay dara.
Jaarayel wi'i mo : « Hee, ko woni ?
Miin dey, mi tinaani dum hoore am.
Hadaani mi janngude, hadaani mi fijde.
Mbodo ñaama, mbodo yaha soklaaji am. »

Musee amen wi'i, ko sagginaare hokki mi oo rafi.

Banel wi'i : « Mbii-daa ko sagginaare !
Miin dey ko jooni puɗɗii-mi nande oo rafi.
Eey kanko nii, hol ko o nanndata ? »

Jaarayel wi'i mo : « Wonaa hay dara so
wonaa sagginaare jinnaabe bee.

So be pesiino mi nde tolnii-mi e fesaade
ndee, ɗum hebataa kam.

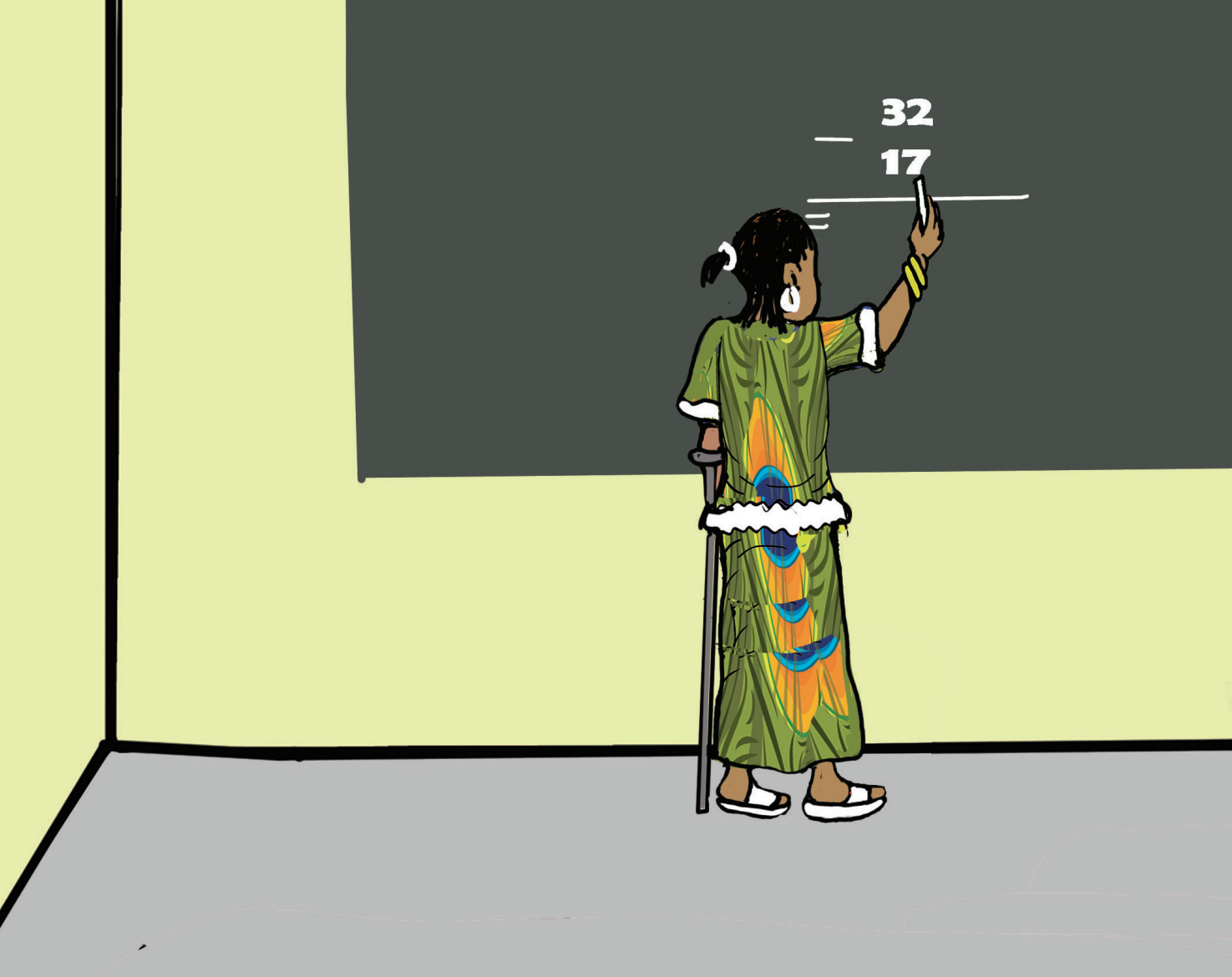
Ko dūm wadi nde njibina-daa ndee
ndaranii-mi yo a fese.

So a wadii dūm, maa a dad e ñawu jaḍḍo.

Teko tampintaa ma, haa mbaasaa semmbe.

Came nanngataa ma haa puyon mbodewon
ina peeña e banndu maa.

Ñawu sooynaba libataa ma haa tuyyaa,
hunuko maa ina adda yiyam.

Calotoo-mi ko y'eewraa mi gite ustaare.
So ada yurmoo, yeccito sukaabe be
ñaamataa haa kaara bee.
Baasal addani be yelaade, etee be potnoo
ko janngude.
Ko ummi-daa law koo fof maa taw be
e boowal, ebe njogii potuuji mabbe.
Ko kiir-daa, kiir-daa koo fof, ebe ni e laawol hee.

Hare am woni, wadde feere haa jinnaabe
ngoppa sagginaare, te pesa bibbe mumen.
So tawii ko goonga, rafi sagginaare nani
heewti wuro ngoo.

Wi'aama ko ngaameela wallata dum. »
Banel wi'i mo : « Ko himmirde woni lekki mum.
So en kimmirii jande men, sagginaare
egga doo. »

Hanki tan, jinnaabe bee noddaama,
be mbi'aa yo be tiidno.
Musee ardi e Jaarayel, be tawtoraa jodnde
ndee.
Musee wi'i be : « Lopitaal oo, sukaabe nani
keewti leece dee.
Hay dara saabaaki dum so wonaa
sagginaare rewnde e men ndee.
Pidfito-den hade ko hebi Jaarayel koo
hebde sukaabe men.

Njid-den jooni ko habaade haa poolen
rafiiji gaannudi dii. »
Kambe fof be pibii ittude doo rafiiji lorooji dii.
Musee wi'i be kadi :
« Ndiyameeje tudooje, potuuji bondi e
galleeji dii, njibinta rafiiji dii.
Ngitten di doon, labbinen fof, so suudu,
galleeji, haa e wuro ngoo.
Yimbe sarwiis laabal e senaare ina keblanii
naatde e wuro hee, pompa heen puudaar. »

Bowdi nani yeewtere sukaabe bee.
Edi ceki haa jeeze majji na cuurka.
Ebbbo majji fof, ko sukaabe njogori dum
bonnude.
So ndeen yontii maa be tampu no feewi.
Di noddɔ batu, idɔ njidi fewjude peeje.

Ko bonngu adii to batu too.
Engu fooyi, bibje maggu na borii.
Doyru bonndu nduu arii.
Ndu naat tan, ndu wadi lut e leydi.
Mboroson ngodkon ndaadowon fof ngari.

‘Bonngu wi’i : « Jodnde alaa, payen e
yeewtere ndee. »

Ñawu mboofu wi’i : « Suka mo perinoo-mi
ummiima.

Omo ni laya kono o wa’i ko no
deentinaado nii.

O linngondirii e yimbe wuro ngoo fof.

So en ndeenaaki hay gooto heddotaako d̄oo. »
‘Bonngu wi’i : « So ndeen yontii mi waawataa
mooytanaade hay gooto. »

Gooto fof nani yeewa god̄o oon.
Ñawu koleraa yetti konngol wi’i :
« Mbaden feere peren d̄oo. Jooni, loode
d̄ee nani lawyee, boyli d̄ii e beeli d̄ii.
Subaka e kikiide yimbe nani lawya juude
mumen.
So be njaltii e taarorde, be coodo juude
mabbe.
Ndiyam njareteedam, mi yi’ii ebe tobbita
heen wordesawel. »

Reedu dogooru, reedu dogooru y'iif'am e
jalbi reedu, ndimmbini koye.

‘Di mbi’i : « Ko dɔo taw-dɛn ferde, wonaa
ko hesdi.

So wonaa dɔo tan, wona bannge godɔo,
aduna oo na yaaji.

En mbertii saakit men, so en nanngaani,
njiilo-dɛn ɗati.

Minen dey min pellitii, jahdo min njahat,
mo yahaani ne min njahat. »

Di tinaani tan, haa puudaar sarwiis laabal
e senaare mabbii e mabbe.

Di carondiri, wadi e majji jandi, njabbaa
likñitii.

Ina e majji padɗiidi, keddii doon haa bada.
Idi mbi'a : « Wooy, min maayii, ndadndee
min. »

Godɗi dii na mbi'a : « Woy heege men yoo to
pa'-den. »

Jiknaabe Jaarayel mbeltiima e darnde
biyum en oo.
Neene makko soodani mo masin karalle
kese dee.
O rentini ko ko o dañnoo e njeeygu
sewosewo koo.
Ko dum wadi Jaarayel seertataa e masin
mum.
Maa o janngu heen, omo fijora heen.

Neeniraado oo yidaa hay dara ko muusi
biyum oo.

So o yeewi mo nii, o yurmoto mo.

Yurmeende ndeen doon na muusi bidfo
oo no feewi.

Jaarayel haalanii mo haa tampi kono
o waawaa heen hay dara.

O wi'i mo : «Neene, hoto yeewru am
gite haa-goram.

Yeewru am gite de yeewrataa miñiraagel
am Banel. »

Kala ñalawma gardo, Jaarayel nana yurii
e masin mum ina boyya butonaji.
Hay so omo ñaama, o huufat masin oo e
sara makko, omo yeewora ndaargo ngoo.
So omo leloo, o naatnata mo ko e
ngaflaawu makko.
Hay so omo yaha taarorde, o nawortu mo.
Jeewte hakkunde makko e miñiiko na ustii
no feewi.

Musee maɓɓe teskiima jooni Jaarayel
wonata ko e ɗaablude e kalaas hee.
Dille makko e janɗe hee ustiima no feewi.
Musee noddii mo wi'i mo : « Hol ko joli ?
Mate a ɗaanotaako jamma ?
Janngo ngardaa e neene maa. »

Musee wi'i : « Waasataa tawa won ko joli, fad mi yahana hoore am. »

Nde o yettii e galle hee, o sooyinii Jaarayel na joñii.

Omo tiimi e masiŋ, omo sukki kedirkon e noppi hee.

Musee salmini, holliti hoore mum, o bismaa. O wi'i be : « Ko hafeere Jaarayel addi mi doo. »

Be noddii Jaarayel, o ari, o salmini, o joodii.

Musee lubii mo masiŋ oo, o yuurnii dum no moyyi, tottiti mo.

Neene oo wi'i ko kañum soodani mo ngam aña de o yeewee tan.

Musee wi'i mo : « Weltinde biyum ko huunde moyƴere, kono so burtii jibina ko wonaa dūum.

So mi dañiino, tawa o huutortoo dūm ko ñalawma alet.

Jooni o janngaani hay dara, ko masiŋ oo bonni koo buri ko feewni koo.

Soodande biyum pijirirgel baɗirteengel junngo e deftere sukaabe, dūm nafata

r »

NAAMNE DEE :

1. Hol ko hebi Jaarayel haa na laƴa ?
2. Hol peeje de yimbe wuro ngoo lelni ngam ittude rafiji jandinooji dūmen doo ?
3. Hol ko saabii Musee oo fadaani yummum Jaarayel lekkol o yeewtida e mum ?
4. So a dañii portaabal, hol no kuutorto-daa dūm tawa bonnantaama janɗe maa ?

Hoto Njenngudi Bojel ?

Njenngudi, ko Bojel jahrowel e duubi dīdī,
ngel waawaa tawo haalde, ko ngel tokosel.
Yumma maggel ko kanngel tan dañi, etee
hade yummiraado oo dañde joodiima ko
juuti.

Njenngudel seerataa e makko hay sahaa
gooto.

Ngel jibinaa, yumma maggel woppi golle,
ina toppitoo ngel, muynini ngel e endi,
e biboronj. Ngel yahataa hay nokku,
so wonaa yumma maggel, ko gollotoodo
e galle hee reenata ngel.

Neene Wojere, Alla e mum horsinde ngel,
nawortu ngel e oto e pijirkon maggel.
So engel yahndoo, o wadda ngel e kulle
de be koddi dee, njahda e maggel geej.
Njenngudi Bojel, ko ko mawninta
maanditaare mum, yumma maggel rentini
giy'iraabe maggel.
Kon ngari, kon ngaddori njeenaaje, kon
ñaami haa kon kaari, kon njari haa kon
domditi.
Neene Wojere, so ina yeewoytunoo sehil
mum, Njenngudi doftatno dum,
be njoododoo, ebe njeewta.

Wadi ñalawma, Neene Wojere ari y'eewde
sehil mum Njawdi Mosku do yeewtidta e
biyum doo.

Futuro yoni, o ummii, omo hoota, Njawdi
Mosku duusi mo, be ngoni e laawol hee.

Neene Wojere fawi junngo e Njenngudi ina
haalda e Njawdi Mosku, bid'fo sorti hoore,
daasii.

O gasni, o yi'aani biyiiko, o naamndii,
Njawdi Mosku wi'i mo anndaa do ngel yahi.
Neene Wojere ruttii galle, kono yi'aani
biyum. Asamaan oo nana fuddoo nibbidde.
'Do o yahi fof, been mbi'a nji'aani ngel.
- Onon kam hoto ngel cukalel yahi ?
- Hay gooto yi'aani ngel !
Neene Wojere huli, naati e galleeji leegal
hee.

O wi'a : On nji'aani binngel am ?
Neene Wojere woni e woyde.
Kulle ngummii na mballa mo yiilaade, de njalti
saare, de naati e ladde hee.
Yummum Njenngudi jaaki, hubbi oto naati
e ladde, na yiiloo kañum e Sooyru.

O yeewi e poobe ledde, e toccoode hee fof.
Jooni jamma oo nibbidii, o yeewii nokku oo
fof, o yi'aani biyiiko.
Neene Wojere hulii yi'aani biyum oo.
Jamma oo woddii, etee hay gooto yi'aani
ngel haa hannde.
Hoto ngel cukalel woni ?

Neene mum Njenngudi nani woya,
na haala :

- Hol ko hebi biy am oo ?

O ruttii haa galle, kono hay gooto yi'aani
mo haa jooni.

O yalti, o hubbi kadi oto oo, o naati e ladde
hee, omo yiiloo ban-yoo-ban.

Sooyru wi'i mo ndutto-den galle, ina waawi
tawa ngel yiitaama.

Nde o ruttii, 6e mbi'i mo Njenngudi artii.
Neene Wojere jippii e oto mum, naati galle
tawi Neene Nagge ina wammbi Njenngudi.
Neeniraado oo weltii, hay dara hebaani
biyum oo, hay dara ɲaaccaani mo.
Engel wammbii, engel fawi hoore maggel
caggal Neene Nagge, engel wi'i cel.
ʼBe mbi'i yo mi jippin ngel, calii-mi.
Neene Wojere hehti Njenngudi, yetti
e juude mum.
O yettii biyiiko, o huufi ngel, omo saasnoo
ngel.

Hay dara hebaani ngel, ngel gaañaaki.
O wi'i Nagge : « A jaaraama ko Alla tan
yobata maa. »
Neene Wojere huufi biyum na buucoo.
Alla wadata tan ko ko moyyi.
O wi'i debbo gartirando mo biyiiko oo :
« Haalan am do njiitu-daa mo ! »

O wi'i mo :

« Cukalel ngel taccit laawol laana njoorndi
ngol kanngel tan, ngel ari haa galle am,
ɗo caggal laawol laana njoorndi ngol.

Njii-mi kanngel tan engel darii e hudɗo hee,
e jamma hee.

Mbii-mi ngel : hol to ngummi-ɗaa ?

Ngel jaabii mi : Neene !

- No mbi'ete-daa ? Ngel wi'i mi :

- Neene !

Nganndu-mi ngel waawaa haalde,
yettu-mi ngel, mbammbu-mi. »

Neene Wojere nani yetta Alla, ina wi'a :

« Cukalel anndaa hay dara.

Ngel waawaa yahde no moyyi, kono ngel wadii feere maggel haa ngel tacciti laawol laana njoorndi kanngel tan, e nibbere hee.

So tawiino laana njoorndi kaa ina ara musiiba wadatno.

Ko Alla tan wadi heen sutura haa ngel hawraani e laana njoorndi kaa.

Alla ko yurmeende mehre !»

Njenngudi waawaa yahde no feewi kono
wadii feere haa tacciti laawol laana
njoorndi.

Ngel tellii, ngel yanaani e kaay'e saka ngel
gaañoo.

Kulle ladde fof ngari y'eewde Njenngudi e
koccudo dum oo.

Neene Wojere ko ko weltii e nder bernde
mum.

O anndaa ko o yobata debbo gartirɗo
biyiiko oo, Njenngudi.
Omo faaynoo hade o waasde yiitude biyiiko.
Hay dara gaañaani ngel, hay dara
ɗaaccaani ngel, ngel artii e jam.
So tawiino laana njoorndi na ara, maa
muusiba wadɗatno.
Niɓɓere jamma ndee, wondude e laabi
ladde, e caɗeele, ɗum jogornoo addande
Njenngudi tampere.

Koyɗe maggel tiidaani, so o rewiino e junnitere
hee, o jogornoo ko gaañaade, o marɓoo.
Njenngudi ko ko jogornoo gaañaade
gaañannde muusnde.

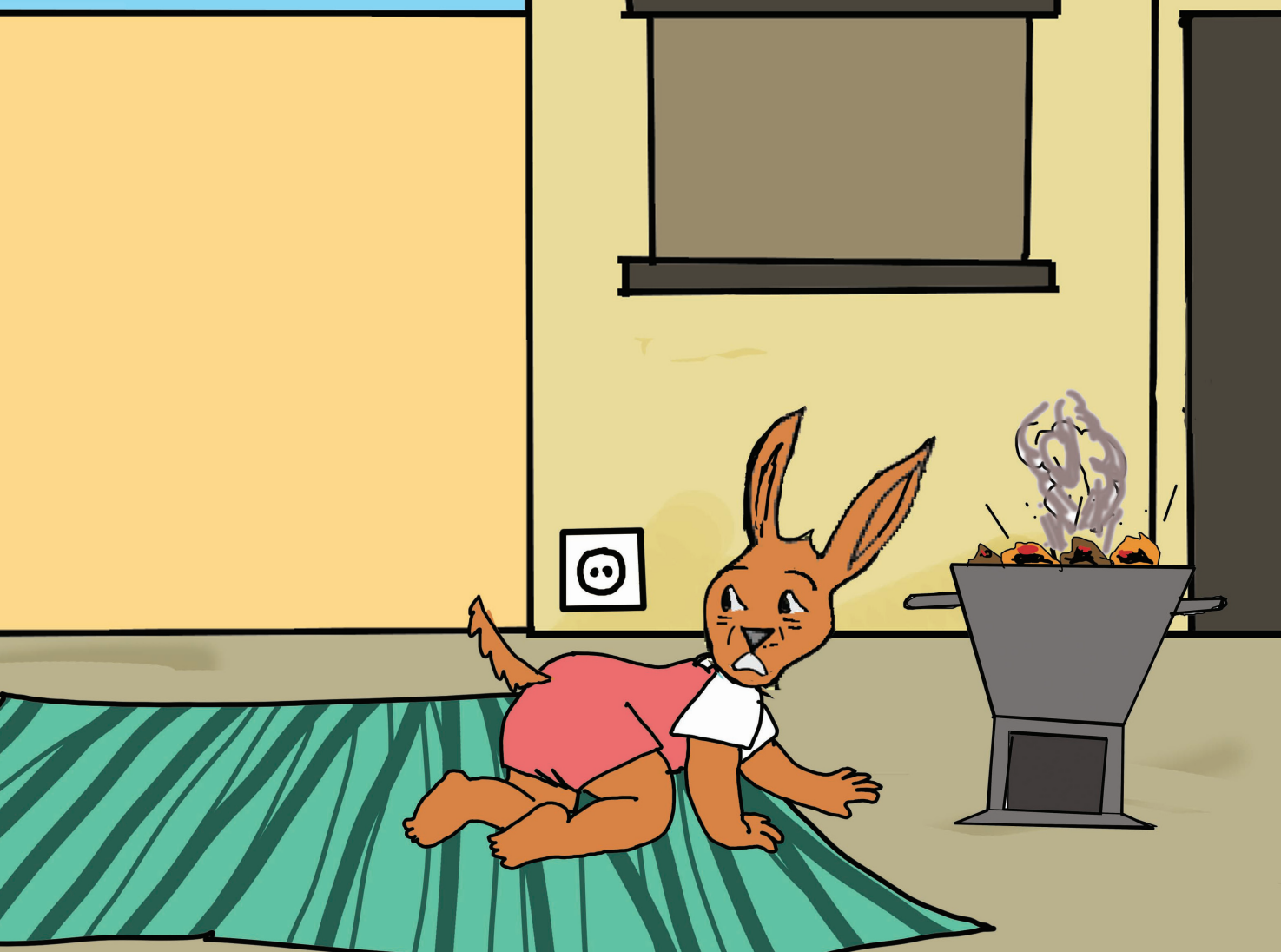
Laana njoorndi renndataa e laawol mum
hay gooto.

Cukalel tokosel rewa e laawol laana
njoorndi dūm hoolnaaki.

So tawiino laana kaa na ara,
dūm jibintunoo ko musiiba.

So debbo oo yi'aano mo haa wammbi mo,
Njenngudi jogorno yande e gaawol hee.
Neene Wojere buri hulde fof ko so miijiima
gaañande de biyum jogornoo dañde dee.

Neene Wojere wondii e ko muusi nder
bernde mum, Alla falanii mo fof, omo yetta.
O meedaa sagginaade e reende biyiiko.
O meedaa mo woddude, omo reentoo kala
ko waawata gaañ ngel.
Cukalel na weebi ko gaañotoo, ko dūm wadi
reende dūm na wadi nafoore.

Ngel foti ko falaneede kala ko foti ngel
gaañde.
Yeewtaade dum sahaa fof ko huunde
wadɗiinde.
E nder galle hee, huunde famarde na
waawi ngel gaañde.
So engel lada naatnu ngel e huurgo,
reento hade ngel gaañaade.
Eɗen poti joñde butel wordesawel, walla
posone ɗo wodɗi.

Kon mbaasa dūm memde, so wonaa dūum
kon ngaañoto.

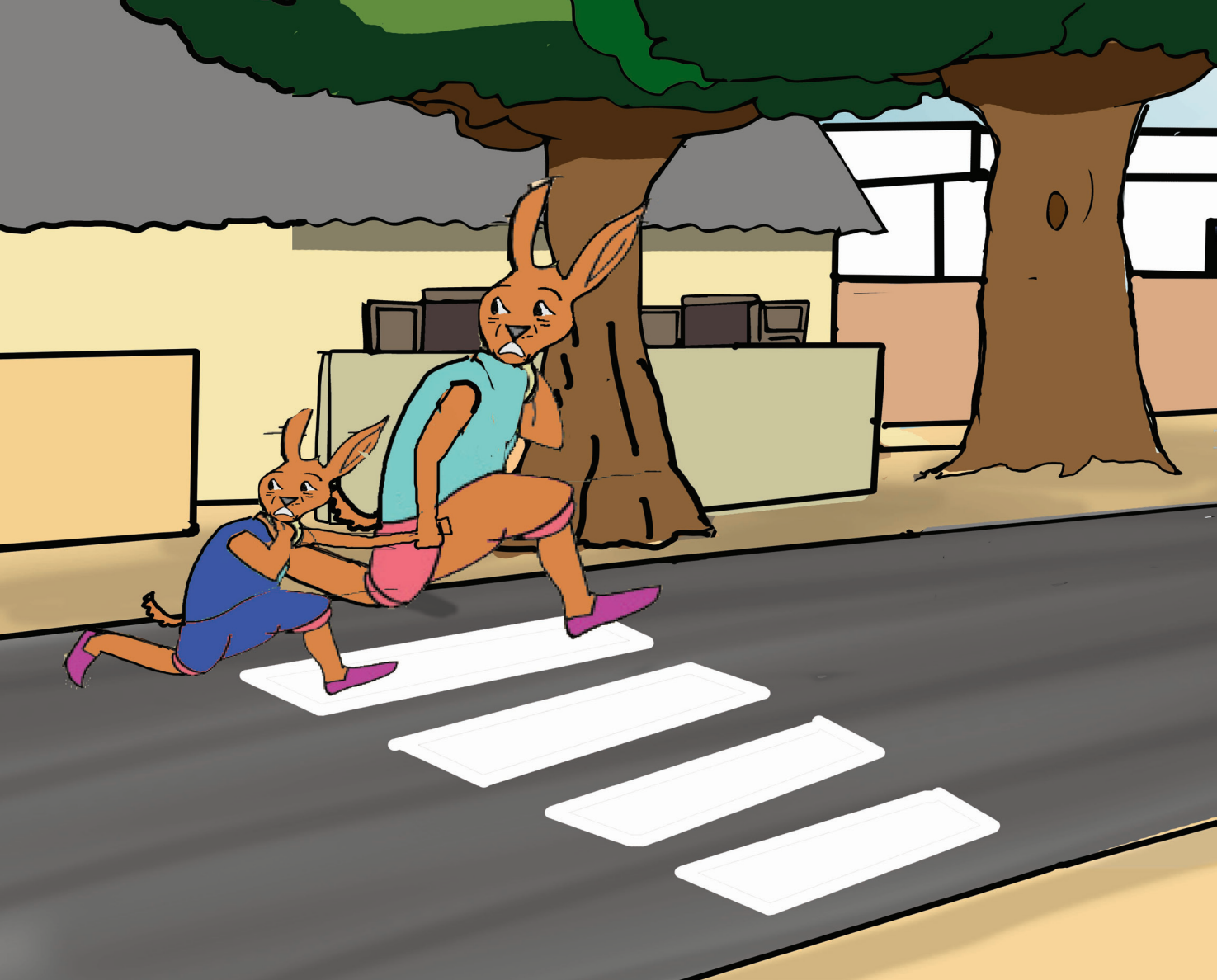
Mbañen peeje, njoñen pehe cuuraay dee,
ko huunde wañnde faayiida sabu engel
waawi sumde e yulbe jaynge hee.

Dame defirdu dee yo uddete sabu defirde
hoolnaaki e cukalel.

Engel waawi memde furna gulɗo walla ngel
naatna junngo maggel e nebam ngulɗam.

Cukalel anndaa hay dara, eden poti reende
ngel e gaas hee.

Engel foti reeneede hade maggel waɗde
junngo maggel e kuuraa.

So a hodi e galle baddo etaas, a hanndoto
jabbirgal ngal hade cukalel ngel junnitaade.
Eden poti uddude pisin hade cukalel ngel
yoolaade heen.

Piriis do kuuraa oo sejetee doo, ina foti
sukkeede sabu sukaabe bee.

Kuuraa ko ko gaañata, ina wara.

Cukalel naamnii ko reeneede, ñande kala.

Ko hebi Njenngudi koo, wontaa wadtu haa aduna gasa.

Jooni so omo yaha e laawol hee, Neene Wojere nanngat e junngo makko haa tiida. Cukalel ko muumanteewel Alla, yi'ataa ko arata.

Aksidaa na yaawi arde do daminaaka. Njenngudi Bojel, jooni kam ko yimbe fof mbadti e mum hakkille.

NAAMNE 'DEE :

1. Hol ko hebi Njenngudi Bojel ?
2. Hol gartirɗo mo e neene makko ?
3. So a dañii biɗɗo, no mbadataa dum ?
4. So tawii ko aan, ko kulataa ?

Ce livret décodable gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN